DOMSTOLENS DOM
den 22 september 1998 *

I mål C-61/97,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget, från Retten i Ålborg (Danmark), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Foreningen af danske Videogramdistributører, som företräder

Egmont Film A/S,

Buena Vista Home Entertainment A/S,

Scanbox Danmark A/S,

Metronome Video A/S,

Polygram records A/S,

Nordisk Film Video A/S,

* Rättegångsspråk: danska.

Irish Video A/S,

Warner Home Video Inc.

och

Laserdisken,

i närvaro av: **Sammenslutningen af Danske Filminstruktører,**

Michael Viuf Christiansen,

Pioneer Electronics Denmark A/S,

Videoforhandler Ove Jensen,

angående tolkningen av artiklarna 30, 36, 85 och 86 i EG-fördraget samt av rådets direktiv 92/100/EEG av den 19 november 1992 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter (EGT L 346, s. 61),

meddelar

DOMSTOLEN

sammansatt av ordföranden G. C. Rodríguez Iglesias, avdelningsordförandena C. Gulmann, M. Wathelet och R. Schintgen samt domarna G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, J. L. Murray, J.-P. Puissochet (referent), G. Hirsch, L. Sevón och K. M. Ioannou,

generaladvokat: A. La Pergola,
justitiesekreterare: biträdande justitiesekreteraren H. von Holstein,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

— Foreningen af danske Videogramdistributører, som företräder Egmont Film A/S m. fl., genom advokaten Johan Schlüter, Köpenhamn,

— Warner Home Video Inc., genom Stephen Kon, solicitor vid advokatbyrån S. J. Berwin & Co., och advokaten Strange Beck, Köpenhamn,

— Laserdisken, genom dess ägare Hans Kristian Pedersen,

— Sammenslutningen af Danske Filminstruktører och Michael Viuf Christiansen, genom advokaten Anders Hjulmand, Ålborg,

— Pioneer Electronics Denmark A/S, genom Leif Hansen, "administrerende direktør",

— Videoforhandler Ove Jensen, genom advokaten Per Mogensen, Åbybro,

— Danmarks regering, genom avdelningschefen Peter Biering, utrikesministeriet, i egenskap av ombud,

— Frankrikes regering, genom Kareen Rispal-Bellanger, sous-directeur, utrikesministeriets rättsavdelning, och Philippe Martinet, secrétaire des affaires étrangères, samma avdelning, båda i egenskap av ombud,

— Finlands regering, genom statsombudet Holger Rotkirch, chef vid utrikesministeriets rättsavdelning, i egenskap av ombud,

— Förenade kungarikets regering, genom Lindsey Nicoll, Treasury Solicitor's Department, i egenskap av ombud, biträdd av Daniel Alexander, barrister,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom Berend Jan Drijber och Hans Støvlbæk, rättstjänsten, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid sammanträdet den 31 mars 1998 av: Foreningen af danske Videogramdistributører, som företräder Egmont Film A/S m. fl., Warner Home Video Inc., Laserdisken, Danmarks regering och kommissionen,

och efter att den 26 maj 1998 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Retten i Ålborg har genom beslut av den 7 februari 1997, som inkom till domstolens kansli den 12 februari samma år, i enlighet med artikel 177 i EG-fördraget ställt två frågor om tolkningen av artiklarna 30, 36, 85 och 86 i EG-fördraget samt

av rådets direktiv 92/100/EEG av den 19 november 1992 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter (EGT L 346, s. 61, nedan kallat direktivet).

2 Frågorna har uppkommit i en tvist mellan Foreningen af danske videogramdistributører (nedan kallad FDV), som företräder Egmont Film A/S m. fl., och det danska bolaget Laserdisken, som är inriktat på saluföring av filmverk på laserskivor (nedan kallade laserskivor), angående uthyrning i Danmark av sådana produkter som importerats från Förenade kungariket.

3 Enligt dansk rätt krävs för uthyrning av filmverk att upphovsrättsinnehavaren har gett sitt samtycke härtill (§ 23 tredje stycket i upphovsrättslagen, ändrad år 1989). En motsvarande bestämmelse har införts i brittisk lagstiftning från och med den 1 augusti 1989 (Copyright Designs and Patents Act 1988, sections 16 till 18).

4 Enligt artikel 1.1 i direktivet åläggs medlemsstaterna att stadga om rätten att tillåta eller förbjuda uthyrning och utlåning av original eller kopior av verk som skyddas av upphovsrätt samt andra föremål. Enligt artikel 1.4 konsumeras inte dessa rättigheter genom försäljning eller någon annan form av spridning. Det framgår vidare av artikel 9 i direktivet att spridningsrätten, som är en ensamrätt att — genom försäljning eller på annat sätt — tillhandahålla allmänheten något av de föremål som avses, utan att det påverkar tillämpningen av de särskilda bestämmelserna om rätt till uthyrning och utlåning och i synnerhet bestämmelserna i artikel 1.4, konsumeras först när detta föremål för första gången av rättsinnehavaren själv eller med dennes samtycke säljs inom gemenskapen.

5 Laserdisken säljer i Danmark sedan år 1985 laserskivor som importerats från Förenade kungariket. Laserdisken började år 1987 även att hyra ut sådana filmer i syfte att främja försäljningen av dessa produkter, som är väsentligt dyrare än filmverk på

videokassett och som huvudsakligen köps av konsumenter som i förväg känner till filmen. Det framgår av beslutet om hänskjutande att upphovsrättsinnehavarna underförstått hade accepterat att dessa laserskivor uthyrdes i Förenade kungariket men att de inte hade gett sitt tillstånd till att laserskivorna kunde hyras ut utanför denna medlemsstat.

6 År 1992 blev Laserdisken stämd för olovlig uthyrning i strid med § 23 tredje stycket i upphovsrättslagen och förbjöds, mot att FDV ställde säkerhet för den skada som skulle kunna uppkomma på grund av detta förbud, att hyra ut filmverk vars produktions- och distributionsrättigheter i Danmark tillhörde medlemmarna i denna förening. Detta förbud beslutades av fogedret (lägsta rättsinstans i exekutions- och utmätningsmål) och fastslogs efter överklagande av Vestre Landsret.

7 I målet om prövning av frågan om det interimistiska förbudet skall kvarstå, ansåg Retten i Ålborg att tolkningen av gemenskapsrätten var avgörande för tvistens utgång och beslutade därför att ställa två frågor till domstolen. Detta beslut överklagades till Vestre Landsret som fastställde beslutet men som, i mindre omfattning, formulerade om frågorna. Frågorna har följande lydelse i sin senaste version:

"Utgör artikel 30 jämförd med artikel 36 samt artiklarna 85 och 86 i EG-fördraget hinder för att en person, till vilken innehavaren av ensamrätten till ett filmverk har överlåtit en ensamrätt till mångfaldigande och spridning av kopior av filmverket i en medlemsstat, kan ge samtycke till uthyrning av egna utgåvor och samtidigt förbjuda uthyrning av importerade utgåvor som har släppts ut på marknaden i en annan medlemsstat, där innehavaren av ensamrätten till mångfaldigande och spridning av kopior av filmverken har överlåtit kopiorna till ägaren och underförstått samtyckt till att kopiorna hyrs ut i denna medlemsstat?

Blir svaret på denna fråga detsamma med hänsyn till att rådets direktiv nr 92/100/EEG av den 19 november 1992 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter har trätt i kraft, under förutsättning att det fastställs att direktivet är relevant för svaret?"

8 Genom dessa två frågor vill den nationella domstolen veta om ovannämnda artiklar i fördraget samt direktivet utgör hinder för att en person som innehar en ensamrätt till uthyrning förbjuder uthyrning av kopior av ett filmverk i en medlemsstat trots att uthyrning av dessa kopior har tillåtits i en annan medlemsstat.

9 Det skall inledningsvis konstateras att den nationella domstolen bland annat har begärt att domstolen skall tolka artiklarna 85 och 86 i fördraget. Den nationella domstolen har dock inte närmare redogjort för varför den anser att det finns ett behov av att tolka dessa artiklar mot bakgrund av de faktiska och rättsliga omständigheterna i målet vid denna. I likhet med vad som påpekas i punkt 17 i generaladvokatens förslag till avgörande har domstolen, i brist på en sådan redogörelse, därmed inte någon möjlighet att komma fram till en tolkning av nämnda artiklar som är användbar för den nationella domstolen.

10 Enligt fast rättspraxis är detta krav av särskild betydelse på konkurrensområdet, som kännetecknas av komplicerade faktiska och rättsliga förhållanden (se bland andra dom av den 26 januari 1993 i de förenade målen C-320/90 till C-322/90, Telemarsicabruzzo m. fl., REG 1993, s. I-393, punkterna 6 och 7; svensk specialutgåva, volym 14, och beslut av den 19 mars 1993 i mål C-157/92, Banchero, REG 1993, s. I-1085, punkterna 4 och 5). Under dessa omständigheter skall den nationella domstolens begäran avvisas i den del som avser tolkningen av artiklarna 85 och 86 i fördraget. Den nationella domstolens frågor kan följaktligen endast besvaras i den del som avser tolkningen av artiklarna 30 och 36 i fördraget samt tolkningen av direktivet.

11 I detta hänseende anser FDV, Warner Home Video Inc., den danska, den franska, den finska och den brittiska regeringen samt kommissionen att den nationella domstolens frågor skall besvaras nekande. De har i huvudsak gjort gällande att det framgår av domstolens rättspraxis (dom av den 17 maj 1988 i mål 158/86, Warner-Brothers och Metronome Video, REG 1988, s. 2605; svensk specialutgåva, volym 9) och av direktivet att rätten att tillåta eller förbjuda uthyrning av en film är jämförbar med rätten att framföra filmen offentligt och att denna rätt, till skillnad från spridningsrätten, inte konsumeras när den utnyttjas första gången.

12 Laserdisken och de parter som har intervenerat till stöd för detta bolag i målet vid den nationella domstolen anser däremot att ensamrätten att förbjuda uthyrning av kopior av ett filmverk konsumeras när tillstånd till uthyrning ges och att ett utnyttjande av en sådan rättighet under de aktuella omständigheterna strider mot artiklarna 30 och 36 i fördraget samt mot målsättningen i direktivet, som bland annat syftar till att upprätta en inre marknad utan gränser.

13 Såsom domstolen erinrade om i punkt 14 i dom av den 28 april 1998 i mål C-200/96, Metronome Musik (REG 1998, s. I-1953), följer det av fast rättspraxis att spridningsrätten konsumeras när de verk som skyddas av upphovsrätten bjudits ut till försäljning av rättens innehavare eller med dennes samtycke. Enligt denna rättspraxis tillåter inte artikel 36 att det görs avvikelser från den grundläggande principen om den fria rörligheten för varor i syfte att skydda den industriella och kommersiella äganderätten annat än om dessa avvikelser är motiverade för att värna om de rättigheter som utgör det särskilda föremålet för äganderätten i fråga. Den ensamrätt som garanteras genom en medlemsstats lagstiftning om industriell och kommersiell äganderätt konsumeras när en vara lagligen har förts ut på marknaden i en annan medlemsstat av rättsinnehavaren själv eller med dennes samtycke (se bland annat dom av den 20 januari 1981 i de förenade målen 55/80 och 57/80, Musik-Vertrieb membran mot GEMA och K-tel International, REG 1981, s. 147, punkterna 10 och 15; svensk specialutgåva, volym 6, och av den 22 januari 1981 i mål 58/80, Dansk Supermarked mot Imerco, REG 1981, s. 181, punkt 11; svensk specialutgåva, volym 6).

14 Såsom domstolen även påpekade i dom av den 17 maj 1988 i det ovannämnda målet Warner Brothers och Metronome Video kan litterära och konstnärliga verk

utnyttjas kommersiellt antingen genom att de framförs eller visas offentligt eller genom att de mångfaldigas genom inspelningar som sprids till allmänheten. Så är exempelvis fallet vad gäller uthyrning av videokassetter, som riktar sig till en annan kundkrets än försäljningen av denna produkt och som utgör en viktig potentiell inkomstkälla för filmens upphovsmän.

15 I detta hänseende har domstolen påpekat att det inte är möjligt att garantera upphovsmännen till filmer en ersättning som står i proportion till det verkliga antalet uthyrningar och som tillförsäkrar dem en tillräcklig del av uthyrningsmarknaden, om de endast har rätt till ersättning i samband med försäljning till såväl enskilda personer som till uthyrare av videokassetter. Lagstiftning som har ett särskilt skydd för rätten till uthyrning av videokassetter är således berättigad med hänsyn till skyddet för industriell och kommersiell äganderätt enligt artikel 36 i fördraget (dom av den 17 maj 1988 i det ovannämnda målet Warner Brothers och Metronome Video, punkterna 15 och 16).

16 I punkterna 17 och 18 i samma dom godtog domstolen inte argumentet att en upphovsman som saluför en film på videokassett i en medlemsstat där lagstiftningen inte ger honom någon ensamrätt till uthyrning måste acceptera följderna av sitt val och att hans rätt att motsätta sig att videokassetten hyrs ut i någon annan medlemsstat är konsumerad. I det fall en nationell lagstiftning ger upphovsmännen särskild rätt till uthyrning av videokassetter skulle denna rätt nämligen vara betydelselös om inte uthyrningen var beroende av rättsinnehavarens medgivande.

17 Det följer därför per definition att den omständigheten att bild- och ljudupptagningar förs ut på marknaden inte kan medföra att andra former av exploatering av det skyddade verket, såsom uthyrning, vilka är av annan art än försäljning eller någon annan laglig form av spridning, blir tillåtna. På samma sätt som vid rätt till återgivning genom offentligt uppförande av ett verk (se i det avseendet dom av den

13 juli 1989 i mål 395/87, Tournier, REG 1989, s. 2521, punkterna 12 och 13; svensk specialutgåva, volym 10), har upphovsmannen eller producenten företrädesrätt till uthyrningsrätten, trots försäljningen av den fysiska upptagning som innehåller verket (dom av den 28 april 1998 i det ovannämnda målet Metronome Musik, punkt 18).

18 Samma resonemang skall följas i fråga om uthyrning. Såsom generaladvokaten har betonat i punkt 15 i sitt förslag till avgörande finns det skäl att anta att ensamrätten till uthyrning av enskilda kopior av det verk som finns på videogram, på grund av dess art, kan komma att exploateras vid ett flertal och förmodligen ett obegränsat antal tillfällen, som vart och ett ger rätt till ersättning. Den särskilda rätten att tillåta eller förbjuda uthyrning skulle vara betydelselös om den skulle konsumeras vid första uthyrningstillfället.

19 Beträffande direktivet kan det konstateras att de omständigheter som ligger till grund för tvisten vid den nationella domstolen inträffade innan direktivet antogs. Eftersom det nationella förfarandet emellertid fortfarande pågick efter det att direktivet började att medföra rättsverkningar i de berörda medlemsstaterna och eftersom den nationella domstolen uttryckligen har begärt att domstolen skall klargöra denna fråga, skall svaret på den nationella domstolens tolkningsfrågor även omfatta direktivet.

20 Det skall i detta hänseende erinras om att även om det i direktivets tredje övervägande, som skäl för att undanröja olikheter i de olika nationella lagstiftningarna, hänvisas till syftet i artikel 8a i fördraget, vilket är att införa ett område utan inre gränser, har direktivet till ändamål, vilket domstolen påpekade i punkt 22 i domen av den 28 april 1998 i det ovannämnda målet Metronome Musik, att skapa ett harmoniserat rättsligt skydd inom gemenskapen vad beträffar rätten till uthyrning och utlåning och vissa upphovsrätten närstående rättigheter inom det immaterialrättsliga området. I direktivet görs åtskillnad mellan den specifika rätten till uthyrning och utlåning, som behandlas i artikel 1 i direktivet, och spridningsrätten, som regleras av artikel 9 och definieras som en ensamrätt att, huvudsakligen genom försäljning, tillhandahålla allmänheten ett av de föremål som avses. Medan uthyrningsrätten inte konsumeras genom försäljning eller genom någon annan spridning av detta föremål, konsumeras däremot spridningsrätten genom den första försäljningen inom gemenskapen av rättsinnehavaren själv eller med dennes samtycke (domen av den 28 april 1998 i det ovannämnda målet Metronome Musik, punkt 19).

21 I direktivet föreskrivs uttryckligen att rätten till uthyrning, till skillnad från spridningsrätten, inte kan konsumeras när det aktuella föremålet sprids i någon form. Såsom har påpekats i punkt 18 i denna dom följer detta av uthyrningsrättens art, eftersom denna rätt skulle vara betydelselös om den skulle konsumeras vid första uthyrningstillfället.

22 I motsats till vad svaranden och intervenienterna vid den nationella domstolen har gjort gällande, framgår det både av en tolkning av artiklarna 30 och 36 i fördraget, vad gäller skyddet av upphovsrätten, och av bestämmelserna i direktivet att ensamrätten att tillåta eller förbjuda uthyrning av en film inte konsumeras när denna rättighet utnyttjas för första gången i en av gemenskapens medlemsstater. Ett utnyttjande av en sådan rättighet under sådana omständigheter som beskrivs i beslutet om hänskjutande strider således inte mot dessa bestämmelser.

23 Den nationella domstolens frågor skall följaktligen besvaras så att artiklarna 30 och 36 i fördraget samt direktivet inte utgör hinder för att en person som innehar en ensamrätt till uthyrning förbjuder uthyrning av kopior av ett filmverk i en medlemsstat trots att uthyrning av dessa kopior har tillåtits i en annan medlemsstat.

Rättegångskostnader

24 De kostnader som har förorsakats den danska, den franska, den finska och den brittiska regeringen samt kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN

— angående de frågor som genom beslut av den 7 februari 1997 har ställts av Retten i Ålborg — följande dom:

Artiklarna 30 och 36 i EG-fördraget samt rådets direktiv 92/100/EEG av den 19 november 1992 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter utgör inte hinder för att en person som innehar en ensamrätt till uthyrning förbjuder uthyrning av kopior av ett filmverk i en medlemsstat trots att uthyrning av dessa kopior tillåtits i en annan medlemsstat.

Rodríguez Iglesias Gulmann Wathelet

Schintgen Mancini Moitinho de Almeida

Murray Puissochet Hirsch

Sevón Ioannou

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 22 september 1998.

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias

Justitiesekreterare Ordförande